

Autor: dr. sc. Danijel Nestić

Prijevremeno umirovljenje postaje još privlačnija opcija uz predložene promjene u mirovinskom sustavu

[Ministarstvo rada, mirovinskoga sustava, obitelji i socijalne politike nedavno je izvijestilo javnost](#) o promjenama u mirovinskom sustavu koje planira ugraditi u novi Zakon o mirovinskom osiguranju, a koji bi trebao stupiti na snagu 1. srpnja 2025. godine. Veći dio predloženih mjera već se ranije spominjao u javnosti ili je bio najavljen u [Programu rada Vlade](#), poput promjene načina usklađivanja mirovina (prijelaz s usklađivanja mirovina 70 : 30 posto na 85 : 15 posto uz rast plaća i inflaciju), povećanja dodanog staža sa 6 na 12 mjeseci po djetetu za majke, odnosno roditelja koji je koristio pretežiti dio dodanog roditeljskog dopusta, te uvođenja godišnjeg dodatka na mirovinu, odnosno 13. mirovine. Bit će, prema najavama, promjena kod ostvarivanja prava na uvećanje mirovine kod umirovljenja nakon propisane starosne dobi, primjenjivat će se povoljniji izračun invalidskih mirovina, a dodatno bi se trebao olakšati rad uz mirovinu. Planirano je i povećanje iznosa najniže mirovine po godini mirovinskog staža. Radi se o promjenama o kojima se već razgovaralo – moglo bi se reći da su one već bile testirane u javnosti i stoga nisu iznenađenje niti su izazvale veću reakciju. Ono što dolazi kao iznenađenje je prijedlog za ukidanje „penalizacije“ za prijevremenu starosnu mirovinu s navršениh 70 godina života.

Ovaj je tekst posvećen upravo razmatranju ove posljednje predložene promjene. Tako će se najprije pokušati objasniti zašto uopće postoji „penalizacija“ prijevremenih mirovina, a zatim će se ponuditi izračuni koji ilustriraju sadašnju i buduću situaciju u pogledu očekivanog ukupnog iznosa mirovine isplaćenog tijekom razdoblja korištenja mirovine. Ovi izračuni bacaju dodatno svjetlo na pitanje solidarnosti u mirovinskom sustavu. Na kraju se predlaže odustajanje od navedene mjere te preusmjeravanje sredstava planiranih za njezino financiranje na druge mjere za povećanje mirovina.

Uvjeti za prijevremenu starosnu mirovinu i očekivani iznos mirovine

Prema sadašnjim pravilima, prijevremena starosna mirovina moguća je do pet godina prije stjecanja prava na starosnu mirovinu, pod uvjetom da je ostvareno najmanje 35 godina mirovinskog staža, odnosno nešto manje staža kod žena u prijelaznom razdoblju do 2030. godine. Muškarci ostvaruju pravo na prijevremenu starosnu mirovinu uz najmanje 60 godina starosti i najmanje 35 godina staža, dok žene, trenutno u 2025. godini, ostvaruju to pravo uz najmanje 58 godina i 9 mjeseci starosti i 33 godine i 9 mjeseci staža.

Može se spomenuti da se uvjeti za ostvarivanje starosne mirovine, pa tako i prijevremene starosne mirovine, za muškarce nisu mijenjali od 2008. godine, dok se za žene uvjeti dobi i staža postupno povećavaju za tri mjeseca od 2010. godine kako bi se 2030. godine izjednačili s uvjetima za muškarce. U slučaju prijevremenog umirovljenja radi se o zakonskoj mogućnosti, ali odluku o umirovljenju donosi sam radnik. Poslodavac ne može jednostrano odlučiti poslati radnika u prijevremenu mirovinu. Svi oblici prisile u tom smislu su nedopustivi, a jednostrano raskidanje ugovora od strane poslodavca prije stjecanja uvjeta na redovnu starosnu mirovinu

smatra se otkazom sa svim zakonskim posljedicama za poslodavca. U slučaju redovne starosne mirovine imamo drugačiju situaciju. Prema Zakonu o radu radni odnos temeljem ugovora o radu prestaje kada radnik navrší 65 godina života i 15 godina mirovinskog staža, osim ako se poslodavac i radnik drukčije ne dogovore. To jednako vrijedi i za žene i za muškarce. Posebnim zakonima za neke djelatnosti prestanak radnog odnosa u starijoj životnoj dobi je određen nešto drugačije. Na primjer, na javnim visokim učilištima nastavniku prestaje ugovor o radu radi odlaska u mirovinu istekom akademske godine u kojoj je navršio 65 godina života.

Prilikom izračuna iznosa mirovine za prijevremenu starosnu mirovinu iz sustava međugeneracijske solidarnosti koristi se opća mirovinska formula. Tako starosna mirovina ovisi o plaćama tijekom cijelog radnog vijeka, točnije o prosječnom omjeru individualne bruto plaće i prosječne bruto plaće u Hrvatskoj, zatim o mirovinskom stažu i o polaznom faktoru. Upravo polazni faktor čini razliku između starosne mirovine i prijevremene starosne mirovine. Tako polazni faktor iznosi 1 za osobe koje odlaze u mirovinu u zakonskoj dobi za stjecanje prava na starosnu mirovinu (65 godina za muškarce, a 63 godine i 9 mjeseci za žene u 2025. godini). Polazni faktor se umanjuje za 0,2% za svaki mjesec ranijeg odlaska u mirovinu u odnosu na zakonsku dob za starosnu mirovinu. Dakle, ako se radnik odluči za odlazak u mirovinu pet godina ranije, odnosno 60 mjeseci prije zakonske dobi, polazni će se faktor kod izračuna mirovine umanjiti za 12% ($60 \times 0,2\% = 12\%$), odnosno on će iznositi 0,88. Za odlazak u prijevremenu mirovinu tri godine prije zakonske dobi, umanjenje bi iznosilo 7,2%, odnosno polazni faktor bi iznosio 0,928. To je ono što se popularno naziva „penalizacija“.

„Penalizacija“ je zapravo jako loše izabran neformalni termin za umanjenje mirovine u slučaju prijevremenog umirovljenja. Istina, penali i penalizacija su termini koji se koriste u području osiguranja, ali kada se oni koriste u najširoj javnosti u smislu izračuna mirovine, tada dobivaju vrijednosnu dimenziju, odnosno negativnu konotaciju koja implicira da se nekome nešto oduzima, a što ne bi trebalo. Tako se stječe dojam da se osobe neopravdano kažnjavaju zbog prijevremenog umirovljenja. No, razlozi za umanjenje mirovine imaju uporište u teoriji osiguranja. Iznos mirovine u slučaju prijevremenog umirovljenja mora biti niži jednostavno zbog dužeg očekivanog vremena korištenja mirovine. Osobe koje biraju prijevremenu mirovinu u prosjeku su mlađe i u prosjeku će mirovinu koristiti duže. Jer mirovina je doživotno primanje. I zato bi bilo ispravnije umjesto „penalizacije“ koristiti izraz „umanjenje prijevremene mirovine zbog dužeg očekivanog korištenja mirovine“.

Duže očekivano razdoblje korištenja mirovine i posljedice toga u slučaju korištenja prijevremene starosne mirovine ilustrirat će se primjerom koji je blizak stvarnim izračunima mirovine u ovoj godini. Razmotrit ćemo slučaj dviju osoba koje odlaze u mirovinu, jedna u zakonskoj dobi za starosnu mirovinu (osoba A), a druga s prvim uvjetima za prijevremenu mirovinu 5 godina prije zakonske dobi (osoba B). Koristit ćemo uvjete za mirovinu koji trenutno vrijede za muškarce i koji će vrijediti i za žene od 2030. godine. Za to smo se odlučili isključivo zbog što jednostavnijeg prikaza uvjeta za umirovljenje. Kod svih drugih elemenata izračuna koristit ćemo pokazatelje koji su neovisni o spolu kako bismo dobili prosječan rezultat koji je što reprezentativniji za cijelu populaciju. Dakle, pretpostavljamo da osoba A odlazi u (redovnu) starosnu mirovinu sa 65 godina života ostvarivši 40 godina mirovinskog staža. Osoba B odlazi u mirovinu sa 60 godina starosti i istim stažem kao i osoba A, 40 godina. Tijekom radnog vijeka obje su osobe imale iste plaće, a te su plaće bile točno na razini prosječne hrvatske bruto plaće. Obje osobe odlaze u mirovinu početkom 2025. godine. Idemo vidjeti što nam kaže mirovinska formula o tome koliko će iznositi mjesečna mirovina osobe A i osobe B.

Mirovinska formula glasi:

$$\text{Mjesečne mirovina} = \text{prosječan omjer individualne i prosječne plaće} * \text{mirovinski staž} * \text{polazni faktor} * \text{aktualna vrijednost mirovine} * \text{faktor dodatka na mirovinu}$$

Prosječan omjer individualne i prosječne plaće u našem je slučaju očito jednak 1 za obje osobe. Mirovinski staž je 40 godina za obje osobe. Aktualna vrijednost mirovine (AVM) je iznos mirovine po godini staža. On je propisan odlukom Upravnog vijeća Hrvatskog zavoda za mirovinsko osiguranje i redovito se, svakih 6 mjeseci, usklađuje prema važećim pravilima za usklađivanje mirovina iz Zakona o mirovinskom osiguranju. Za prvo polugodište 2025. godine AVM iznosi 13,57 eura. Dodatak na mirovinu iznosi 27%, tako da je faktor dodatka 1,27.

Za osobu A izračun mirovine iznosi: $M_A = 1 * 40 * 1,00 * 13,57 * 1,27 = 689,36$ eura. Za osobu B izračun je $M_B = 1 * 40 * 0,88 * 13,57 * 1,27 = 606,63$ eura. Primijetimo da je jedina razlika u mirovinskoj formuli za osobu A i osobu B u polaznom faktoru. U kasnijem razmatranju iznose mirovina ćemo zaokružiti na 690 eura mirovine za osobu A i 607 eura za osobu B.

S obzirom na isti staž i istu plaću, prva intuitivna reakcija je da bi obje osobe morale imati istu mirovinu te da je ova razlika od 83 eura u iznosu mirovine nepoštena. Međutim, ono što je vrlo važno kod mirovinskog osiguranja je očekivano razdoblje isplate određenog prava. A to se razdoblje razlikuje između osobe A i osobe B s obzirom na doživotni karakter isplate mirovine. Kada bi se mirovina isplaćivala određeni broj godina, bilo osobi bilo njezinim nasljednicima, npr. 20 godina, tada razlike u iznosu mirovine ne bi smjele postojati. No, u slučaju doživotne isplate postoji razlika u očekivanom trajanju isplate i ona se mora uzeti u obzir. U nastavku će se objasniti kako to utječe na tumačenje opaženih razlika u iznosima mirovine za osobe A i B.

Razdoblje isplate mirovine ne možemo znati za svaku pojedinu osobu jer se ljudi razlikuju po zdravlju, životnim navikama, genetskim predispozicijama, sreći i slično. Ali ako se promatraju velike skupine ljudi, moguće je prilično dobro procijeniti to razdoblje procjenom očekivanog trajanja života. Takve procjene rade demografi i aktuari. Aktuarski izračuni primjenjuju se za potrebe osiguranja i osiguravajućih kuća. Aktuari su posebno obučeni stručnjaci koji imaju znanja i alate za procjene na temelju kojih se određuju cjenici osiguranja, odnosno premije (uplate), kao i iznosi isplata po nastupanju osiguranog događaja. Ako aktuari podcijene rizike, u ovom slučaju rizike doživljenja, osiguravajuća kuća može se suočiti s financijskim gubicima i mogućom propašću. Zato su dobri aktuari izuzetno cijenjeni u svim poslovima osiguranja.

Demografske projekcije su opće stručne procjene na temelju postojećih demografskih podataka. Iako autor ovog teksta nije niti demograf niti aktuar, upustit će se u procjene i projekcije doživotne isplate mirovine isključivo radi pojednostavljene ilustracije mogućih učinaka predloženog ukidanja takozvane penalizacije nakon 70. godine na mirovinski sustav. Za bolje i preciznije rezultate svakako bi trebalo konzultirati stručnjake.

U izračunu se koriste demografske projekcije za Hrvatsku za 2023. godinu koje je pripremio Eurostat.¹ Sve projekcije budućih isplata mirovina maksimalno će se pojednostavniti. Pretpostavit će se da nema inflacije, nema rasta plaća, nema ukamaćivanja, nema diskontiranih novčanih tokova, nema usklađivanja mirovine i nema promjena očekivanog trajanja života. Dva su ključna pokazatelja iz demografskih tablica za Hrvatsku koja će se koristiti – očekivano trajanje života te očekivana stopa preživljavanja. Sažeci rezultata svih izračuna nalaze se u tablicama D1., D2. i D3. u dodatku na kraju tekstu.

Usporedba isplata za prijevremenu i redovnu starosnu mirovinu uz sadašnje propise

Prvi dio izračuna mirovina odnosi se na sadašnje stanje, odnosno na projekcije isplata za mirovine uz propise koji trenutno vrijede u Hrvatskoj. Pritom se koriste posljednje raspoložive demografske projekcije koje pokazuju da osoba sa 60 godina starosti može očekivati da će živjeti još 21,9 godina, dok osoba sa 65 godina starosti može očekivati da će živjeti još 18 godina. Promatra se prosječna dob neovisno o spolu. Očekivano trajanje života za žene je nešto dulje, a za muškarce nešto kraće, a podaci koji se koriste u izračunima su prosjek koji je objavio Eurostat. Sada se može izračunati ukupan iznos mirovine koji očekujemo da će primiti osobe A i B iz našeg primjera.

Osoba A koja odlazi u starosnu mirovinu sa 65 godina može očekivati da ukupan primitak iznosi oko 149 tisuća eura tijekom razdoblja korištenja mirovine (18 godina * 12 mjeseci * 690 eura mjesečne mirovine = 149.040 eura). Osoba B, prijevremeni umirovljenik, može očekivati ukupno 159,5 tisuća eura (21,9 * 12 * 607 = 159.520). Dakle, uz sadašnju formulu za izračun mirovine u navedenom primjeru, očekuje se da će prijevremeni umirovljenik B tijekom života dobiti ukupno oko 10,5 tisuća eura mirovine više od umirovljenika A koji je išao u redovnu starosnu mirovinu. Sada to već mijenja početnu intuiciju i može se postaviti pitanje je li to u redu.

Zamislimo sada da isplatitelj mirovina, u ovom slučaju neki hipotetski mirovinski zavod, u potpunosti posluje kao pravo osiguravajuće društvo i da samostalno, isključivo iz prikupljenih doprinosa, mora podmiriti sve svoje obaveze. Pretpostavimo dodatno da su obje osobe tijekom radnog vijeka uštedjele 149 tisuća eura. Osoba A je uštedjela dovoljno i za nju ne treba očekivati probleme s isplatom; ukupna očekivana isplata je 149 tisuća eura. No, za osobu B bi zavod u isplati prema očekivanju morao ući u minus od 10,5 tisuća eura, odnosno ne bi imao dovoljno novaca za isplatu cijelog obećanog iznosa mirovine.

Zavod je u problemu jer smo pretpostavili da on mora poslovati bez vanjskih dotacija, raspoložuci samo sredstvima prikupljenim na temelju mirovinskog doprinosa. Što napraviti kad upravitelj zavoda (država) inzistira da se u izračunu mirovine mora koristiti umanjenje od 0,2% po mjesecu ranijeg odlaska u mirovinu, a sam zavod mora samostalno zatvoriti financijsku konstrukciju za isplatu mirovina? Zavod će onda jednostavno linearno smanjiti obje mirovine kako bi postigao financijsku održivost. Ravnoteža između prihoda i rashoda bi se postigla uz mirovinu osobe A od 666 eura i mirovinu osobe B od 586 eura. Dakle, za obje osobe mirovina bi bila smanjena za 3,5%. Ali, pitat će osoba A koja odlazi u mirovinu sa 65 godina, zašto ste meni smanjili mirovinu za 24 eura? Zašto ja mogu očekivati isplatu od ukupno 144 tisuće eura, dakle 5 tisuća eura manje od onoga što sam uplatio? Odgovor glasi da je to zato da tim novcem nakon njegove očekivane smrti zavod ima dovoljno sredstava za isplatu mirovine osobe B koja je otišla u prijevremenu mirovinu. Postavlja se pitanje je li u redu da se mirovina osobe koja odlazi u mirovinu sa 65 godina umanjuje kako bi se mogla financirati mirovina za osobu koja u mirovinu odlazi sa 60 godina?

Situacija s financijskim ograničenjem zavoda može biti nešto drugačija, sličnija realnosti u Hrvatskoj. Upravitelj zavoda (država) može inzistirati da se primjenjuje mjesečno umanjenje od 0,2%, ali istovremeno kaže zavodu da će iz državnog proračuna pokriti svaki manjak koji se pojavi zbog isplate prijevremenih mirovina. Možda upravitelj niti ne zna koliki će biti manjak, nikad nije tražio od zavoda da prikaže aktuarske izračune. Međutim, zna da je državni proračun dovoljno velik i snažan da to može podnijeti. I tako zavod može očekivati da će za osobu B koja je otišla u mirovinu sa 60 godina tijekom razdoblja korištenja mirovine iz proračuna dobiti pomoć u iznosu od 10,5 tisuća eura.

Još jednom isto pitanje: je li to u redu? Državni proračun pune svi hrvatski građani prema poreznim pravilima i propisima za koje bismo voljeli da su jednaki za sve. Zašto bi svi građani nagrađivali prijevremeno umirovljenje, u ovom slučaju s 10,5 tisuća eura? Zašto bi osobe koje idu u mirovinu sa 65 godina nagrađivali prijevremeno umirovljenje osoba koje idu u mirovinu sa 60 godina? Ima li možda neki bolji način da se potroše proračunska sredstva, bilo za druge namjene, bilo u korist svih umirovljenika ili možda drugih kategorija umirovljenika? Namjerno ćemo ostaviti ova pitanja otvorena, za razmišljanje svima nama kad se odlučimo podržati ili ne podržati predložene mjere kod prijevremenog umirovljenja.

Vidjeli smo da se početna intuicija o potrebi jednakih mirovina i isključivanju faktora umanjenja iz mirovinske formule može izmijeniti u drugačije pitanje: ima li potrebe da drugi umirovljenici (u slučaju samodostatnog mirovinskog zavoda) ili drugi građani (u slučaju kad se deficit pokriva iz državnog proračuna) subvencioniraju mirovine prijevremenih umirovljenika ili da ih subvencioniraju i jedni i drugi u slučaju kombinacije financiranja manjka.

Netko će možda govoriti o tome da su oni koji ranije odlaze u mirovinu lošijeg zdravlja, da su radili teže poslove, da su potpuno iscrpljeni nakon 35 ili 40 godina rada, ali o svemu tome mi u Hrvatskoj ne znamo gotovo ništa. Nemamo ciljanih istraživanja profila umirovljenika i razloga umirovljenja. A i da znamo, pitanje je kako modificirati mirovinsku formulu kako bi ona na pošten način odražavala te stvari. Uostalom, zaštita za osobe koje obavljaju teške poslove već je ugrađena u sustav. U mirovinskom sustavu postoji popis teških i iscrpljujućih poslova kod kojih se mirovinski staž računa s povećanim trajanjem („beneficirani staž“) i kod kojih je moguće ići ranije u mirovinu bez umanjenja. Isto tako, postoje posebni zakoni koji reguliraju mogućnost ranijeg odlaska u mirovinu uz posebne izračune mirovina za određene profesije, primjerice u slučaju djelatnih vojnih osoba, policijskih službenika, vatrogasaca ili pirotehničara. Dakle, postoje opcije koje rješavaju najozbiljnije situacije poslova koji očekivano narušavaju zdravlje, a to bi trebalo biti dovoljno da očisti opću formulu od pretpostavki o lošem zdravstvenom stanju prijevremenih umirovljenika kojima se pokušava opravdati blago umanjenje mirovine kod prijevremenog umirovljenja. Postoji i opcija starosne mirovine za dugogodišnje osiguranike bez umanjenja mirovine, a to se pravo ostvaruje nakon 60 godina života i najmanje 41 godine staža. No, za taj slučaj vrijede potpuno isti zaključci kao za „običnu“ prijevremenu mirovinu – radi se o mirovini koju subvencioniraju drugi umirovljenici i/ili porezni obveznici, ali je iznos subvencije značajno veći.ⁱⁱ

U nastavku se razmatra opcija kojom se želi izbjeći sadašnje subvencioniranje prijevremenih umirovljenika. To se može učiniti odgovarajućom korekcijom faktora umanjenja mirovine kod prijevremene mirovine. Koristit će se već navedene demografske projekcije i primjeri osoba A i B, ali isključivo u ilustrativne svrhe. Prave izračune treba prepustiti stručnjacima, oni će to daleko bolje i preciznije napraviti.

Subvencioniranje se izbjegava ako se kod izračuna mirovine osobe B koja se umirovljuje sa 60 godina primijeni umanjenje mirovine na aktuarski neutralan način, tj. na način da ukupni očekivani iznos svih budućih mirovina bude jednak bez obzira na vrijeme odlaska u mirovinu. U promatranom slučaju to znači da taj iznos za osobu B treba biti jednak ukupnom iznosu budućih mirovina osobe A koja se umirovljuje sa 65 godina. Osoba B, dakle, treba primiti ukupno 149 tisuća eura mirovine. To je moguće ukoliko bi prijevremena mirovina iznosila 567 eura ($149.040 \text{ €} / 21,9 \text{ godina} / 12 \text{ mjeseci} = 567 \text{ €}$). To je približno 18% manje od mirovine koju prima osoba A koja ide u redovnu mirovinu i koja će primiti 690 eura mirovine. Ova se razlika odnosi na pet godina ili 60 mjeseci ranijeg umirovljenja, što stvara potrebu umanjenja mirovine za 0,3% za

svaki mjesec prijevremenog umirovljenja. U tom slučaju nema potrebe za subvencioniranjem prijevremenog umirovljenja.

Prethodni ilustrativni izračun aktuarski neutralnog umanjenja prijevremenih mirovina ujedno pokazuje zašto se to umanjenje u prošlosti u Hrvatskoj kretalo oko 0,3% po mjesecu i zašto je i danas razuman prijedlog da se mjesečno umanjenje postavi na 0,3% po mjesecu umjesto sadašnjih 0,2%. Takvo umanjenje se, na primjer, primjenjuje u Njemačkoj, pri čemu je prijevremena mirovina moguća tek sa 63 godine. Umanjenje je trajno kao i u Hrvatskoj, a trajno umanjenje primjenjuje se u velikoj većini zemalja EU-a. Jedini izuzetak su, prema našem saznanju, Rumunjska i Latvija, gdje je umanjenje privremeno do stjecanja dobi za starosnu mirovinu. Umanjenje je najčešće osjetno veće od navedenih 0,3% po mjesecu kako bi se destimuliralo prijevremeno umirovljenje, pa ono ide i do 0,5% po mjesecu (Slovačka, Češka, Portugal). Mogućnost korištenja opcije prijevremenog umirovljenja je u zemljama EU-a najčešće stroža nego u Hrvatskoj, često ograničena na 2 ili 3 godine prije dobi za redovnu starosnu mirovinu ili je dopuštena samo za određena zanimanja ili takve mogućnosti uopće nema (Irska, Poljska, Malta, Švedska, Nizozemska).

Učinci predloženog ukidanja umanjenja prijevremene mirovine sa 70 godina

Vidjeli smo da već i u sadašnjem sustavu prijevremeni umirovljenici mogu očekivati ukupno veće isplate iz mirovinskog sustava nego osobe koje u mirovinu odlaze u zakonskoj dobi. Drugim riječima, već se događa preraspodjela sredstava od onih koji su se umirovili u zakonskoj dobi i/ili od poreznih obveznika prema prijevremenim umirovljenicima. U takvoj se situaciji u novom Zakonu o mirovinskom osiguranju dodatno predlaže ukidanje umanjenja mirovine za prijevremene starosne mirovine nakon dostizanja dobi od 70 godina. Sada se može pogledati kako će ta promjena utjecati na iznos subvencije, odnosno na razliku u ukupnoj isplati između slučajeva prijevremenog umirovljenja i umirovljenja u zakonskoj dobi.

Izračun ukupnog očekivanog iznosa mirovine kod prijevremenog umirovljenja u ovom je slučaju nešto složeniji, posebno za nestručnjake, ali ponovo se može ponuditi ilustracija koja bi trebala biti dovoljno dobra za ocjenu učinaka predložene mjere.

Ponovo se razmatraju slučajevi osoba A i B. No, sada kod demografskih projekcija treba uključiti i procjene vezane uz dob od 70 godina. Naime, za osobu u dobi od 70 godina u Hrvatskoj, očekivano trajanje života je 14,3 godine. Prijedlog zakona kaže da će osoba koja je otišla u prijevremenu mirovinu od 70. godine nadalje primati mirovinu bez umanjenja. Znači da očekujemo da će osoba B od svoje 70. godine do kraja života primati mirovinu od 690 eura, dok je prije toga primala 607 eura. No, ovdje ipak moramo u izračun uključiti i vjerojatnost da će se doživjeti određena dob. Demografske projekcije za Hrvatsku pokazuju da će od svih osoba u dobi od 60 godina, njih 86,7% doživjeti dob od 70 godina. To znači da očekujemo da će od 1.000 osoba koje idu u prijevremenu mirovinu sa 60 godina, njih 867 doživjeti 70 godina i dočekati ukidanje umanjenja njihove mirovine, dok će njih 133 umrijeti prije toga. Za onih 867 koji će doživjeti 70 godina, očekujemo da će u prosjeku 14,3 godine primati mirovinu bez umanjenja. Za onih 133 koji su ranije umrli, trebalo bi procijeniti koliko dugo su u prosjeku primali umanjenu mirovinu. Kada bismo imali situaciju da isti broj osoba umire svake godine u svakoj dobi između 60. i 70. godine, rekli bismo da je za skupinu onih koji su preminuli u tom razdoblju prosječno vrijeme korištenja mirovine 5 godina. Međutim, stope smrtnosti osjetno su manje sa 61 ili 62 godine, nego sa 68 ili 69 godina. Zato je prosječno vrijeme korištenja mirovine nešto veće od spomenutih 5 godina. U našem slučaju ono je procijenjeno na 6 godina. Ovo nije posve slučajna

procjena, već je ona provjerena korištenjem međugodišnjih stopa preživljavanja iz demografskih projekcija.

Sada imamo sve elemente potrebne za procjenu ukupne očekivane isplate mirovina za osobu B. U tom se izračunu stope doživljenja pretvaraju u vjerojatnost korištenja mirovine. U prvih 10 godina osoba B može očekivati oko 69 tisuća eura isplateⁱⁱⁱ Nakon toga, oni koji su doživjeli 70. godinu mogu očekivati da će primati mirovinu od 690 eura sljedećih 14,3 godine, što donosi još gotovo 103 tisuće eura izdataka za mirovine.^{iv} To stvara očekivanje da će osoba B koja se umirovila početkom 2025. godine sa 60 godina uz prosječnu hrvatsku plaću i 40 godina staža uz nova pravila ukupno od mirovinskog zavoda dobiti oko 172 tisuće eura (tablica D1.). To je za 23 tisuće eura više nego što očekujemo da će dobiti osoba A koja je imala identičnu karijeru, ali se umirovila sa 65 godina starosti. Tih 23 tisuće eura razlike je ujedno procijenjeni iznos subvencije u slučaju umirovljenja pet godina prije vremena. Ovim se zakonskim prijedlogom iznos postojeće subvencije više nego udvostručuje. U navedenom primjeru to je povećanje s 10,5 tisuća eura na 23 tisuće eura.

Možemo se pokušati vratiti u pretpostavljenu situaciju da mirovinski zavod ne smije primati transfere iz proračuna. U tom slučaju pretpostavlja se da mirovinski zavod sam mora zatvoriti financijsku konstrukciju iz raspoloživih sredstava i da to želi učiniti na način da umanjí prijevremenu mirovinu prije dobi od 70 godina kako bi mogao financirati nastavak isplate mirovine bez umanjenja nakon te dobi. Na raspolaganju ima 149 tisuća eura za osobu B. I ne želi oduzimati od onih koji su otišli u redovnu starosnu mirovinu. Ako je zahtjev upravitelja da nakon 70. godine ne smije biti umanjenja mirovine, to znači da je u skladu s prethodnim izračunom za osobu B, iznos od 103 tisuće eura izdataka zadan. Što znači da za prvih 10 godina isplate zavod raspolaže s 46 tisuća eura. Kako bi se iznos isplata u tih prvih deset godina ograničio na taj iznos, prijevremena mirovina bi u tom razdoblju trebala iznositi 408 eura.^v Dakle, uz ova ograničenja, a u cilju dostizanja aktuarske neutralnosti, osoba B bi trebala primati 408 eura mirovine u prvih 10 godina, a potom 690 eura doživotno. Ovakav izračun mirovine znači da bi za 5 godina umirovljenja prije zakonske dobi (sa 60 umjesto sa 65 godina), polazni faktor u mirovinskoj formuli trebao iznositi 0,59, što je dobiveno kao $408 \text{ €} / 690 \text{ €} = 0,59$. Takav se polazni faktor dobiva uz umanjenje mirovine za 0,68% za svaki mjesec umirovljenja prije zakonske dobi. Naime, za pet godina ranijeg umirovljenja račun pokazuje umanjenje kao: $60 \text{ mjeseci} * 0,68\% = 40,8\%$, a to onda približno odgovara potrebnom polaznom faktoru od 0,59.

Sad već vidimo veliku razliku između sadašnjeg stanja s umanjenjem od 0,2% mjesečno i umanjenja od 0,68% mjesečno koliko bi ono trebalo biti ukoliko se žele primijeniti predložene promjene zakona, ali se ne želi troškove prijevremenog umirovljenja prebaciti na porezne obveznike i/ili umirovljenike koji su otišli u redovnu starosnu mirovinu.

Ideja da prijevremeni umirovljenici sami financiraju svoje očekivane izdatke za mirovinu odgovarajućim umanjenjem mirovine čini se prihvatljivom, a oni uvijek mogu odlučiti hoće li prihvatiti takvo umanjenje ili ne, odnosno otići u prijevremenu mirovinu ili ne. No, gotovo sigurno nije najbolja ideja da se to napravi tako da se najprije dobiva niska mirovina, a onda nakon deset godina uvećana. Bolje bi bilo da se tu ne mijenja puno – predvidivost mirovinskih primanja je poželjna stvar u starijoj životnoj dobi.

Učinak na izbor između kombinirane mirovine i mirovine samo iz prvog stupa

Svi se prethodno prikazani izračuni odnose na mirovinu koja se isplaćuje samo iz prvog stupa. Do sada se nije razmatrala situacija da novi umirovljenici imaju pravo izbora između mirovine

samo iz prvog stupa (takozvani model A) i kombinirane mirovine iz prvog i drugog stupa (model B). Uskoro će praktički svi novi umirovljenici imati i štednju u drugom stupu i biti suočeni s pitanjem izbora modela isplate mirovine. Predloženo ukidanje umanjnja mirovine sa 70 godina imat će značajan učinak na taj izbor. U nastavku se pokazuje kako ovaj prijedlog destimulira uzimanje kombinirane mirovine.

Podsjetimo da prikazani izračuni mirovine samo iz prvog stupa u slučaju hipotetske osobe A (redovna starosna mirovina sa 65 godina) daju iznos mirovine od 690 eura, a u slučaju osobe B 607 eura doživotno. Dodatni izračuni za slučaj izbora kombinirane mirovine iz prvog i drugog stupa pokazuju da će u izabranom hipotetskom slučaju dio mirovine iz prvog stupa (osnovna mirovina) za osobu A iznositi 590 eura, a za osobu B 519 eura. Kako se pretpostavlja da su osobe A i B bile članovi drugog mirovinskog stupa od početka 2002. godine i primale prosječnu hrvatsku plaću, izračuni na temelju uplaćenih doprinosa i stvarnih prinosa mirovinskih fondova, uz dodatnu pretpostavku da su cijelo vrijeme bili u fondu B kategorije, pokazuju da su oni uštedjeli oko 26,200 eura do kraja 2024. godine. Osoba A i osoba B imaju jednaku ušteđevinu. Na temelju nje mirovinska osiguravajuća društva (MOD-ovi), kao institucije koje su jedine ovlaštene isplaćivati mirovine iz drugog stupa, izračunavaju mjesečni iznos mirovine. Prema kalkulatoru HRMOD-a, osoba A s navršениh 65 godina dobit će temeljem svoje ušteđevine oko 106 eura mirovine, a osoba B oko 90 eura, pod pretpostavkom da su izabrale isplatu pojedinačne doživotne mirovine.

Ova razlika u iznosu mirovine vraća nas na ključno pitanje iz ovog teksta, ali ovaj put u slučaju isplate mirovina iz drugog stupa: zašto postoji razlika u iznosu mirovina između osobe koja se umirovljuje sa 60 i one sa 65 godina? Zašto i MOD-ovi „penaliziraju“ ranije umirovljenje? Odgovor je: iz istog razloga koji je već naveden, zbog razlike u očekivanom trajanju isplate mirovina. Pri svojim procjenama iznosa mirovine MOD-ovi koriste usluge aktuaru i moraju biti jako oprezni jer ako ponude previsoke mirovine, mogli bi upasti u financijske probleme, a možda i propasti. Naš rezultat pokazuje da će za isti iznos ušteđevine osoba koja odlazi u mirovinu sa 60 godina dobiti 84,6% mirovine osobe koja se umirovljuje sa 65 godina. To je 15,4% manje, odnosno to je ekvivalent umanjnju od 0,257% po mjesecu prijevremenog umirovljenja. Takvo je umanjnje veće od onog koje se trenutno koristi u prvom stupu (0,2%), ali isto tako i nešto manje od onog što smo mi izračunali kao aktuarski neutralno na temelju demografskih projekcija (0,3%).

Za odstupanja od našeg izračuna na temelju demografskih projekcija postoje razlozi. Rekli smo da aktuari moraju biti jako oprezni pri svojim izračunima. Aktuarske tablice koje se koriste kod izračuna doživotnih anuiteta (mirovina) u pravilu su, svuda u svijetu, „strože“ od demografskih tablica kako bi uključile mogućnost dužeg doživljenja uslijed poboljšanja zdravstvenog sustava i zdravstvenih navika stanovništva, te tržišne rizike, a u hrvatskom slučaju i rizike inflacije. Zato se koriste aktuarske tablice prema kojima se očekuje duži životni vijek, odnosno duže razdoblje korištenja mirovine. U takvoj situaciji je učinak jednog mjeseca ranijeg umirovljenja relativno manji nego kad bi se koristile obične, nekorrigirane, demografske tablice.^{vi} Osim toga, MOD-ovi kod procjene iznosa mirovine ne uzimaju u obzir dob u mjesecima, već samo u godinama, što isto tako utječe na efektivno umanjnje mirovine po mjesecu ranijeg umirovljenja.^{vii}

Zbrojem osnovne mirovine i mirovine iz drugog stupa dobiva se kombinirana mirovina za osobu A u iznosu od 696 eura, a za osobu B u iznosu od 609 eura. To je nešto malo više nego u slučaju mirovine samo iz prvog stupa (690; 607). Nećemo sada dalje razlagati koja bi opcija isplate mirovine bila povoljnija kada bi se ova situacija stvarno dogodila, već je za sada dovoljno primijetiti da obje opcije isplate daju slične iznose mirovina. U stvarnosti, odluka o modelu

isplate mirovine ovisit će o individualnim procjenama i preferencijama, vjerojatno o procjeni vlastitog zdravstvenog stanja, možda o mogućnosti jednokratne isplate 20% uštede, vjerojatno o očekivanom budućem kretanju inflacije i rasta plaća i slično. Za sada, kako smo pretpostavili da u budućnosti neće biti niti inflacije niti rasta plaća, ovi iznosi mirovina ostat će nepromijenjeni tijekom cijelog razdoblja korištenja mirovine. To je sadašnja situacija.

No, razmotrimo sada što se događa 10 godina nakon prve mirovine u slučaju primjene predloženog ukidanja umanjavanja prijevremene mirovine. Ugovoreni iznosi mirovine iz drugog stupa se ne mijenjaju (ne zaboravimo, pretpostavljamo da nema inflacije). Osnovna mirovina za osobu A se ne mijenja, ostaje 590 eura, a uz mirovinu iz drugog stupa od 106 eura to je i dalje 696 eura kombinirane mirovine. Međutim, osnovna mirovina za osobu B postaje 590 eura, što uz 90 eura iz drugog stupa daje iznos od 680 eura koji će ona primati od svoje 70. godine nadalje.

Dakle, osoba B koja se odlučila za prijevremenu mirovinu nalazi se u situaciji izbora između dva modela isplate mirovina, samo iz prvog stupa ili kombinirana mirovina. Zna da će u prvih 10 godina u oba modela dobiti približno jednako (607, odnosno 609 eura). Međutim, ako izabere mirovinu samo iz prvog stupa, od svoje 70. godine nadalje dobit će 690 eura, a u slučaju kombinirane mirovine 680 eura. I može se raspitati i saznati da ima 87% šansi da doživi 70 godina. Ako nema nekih drugih faktora koji utječu na izbor, racionalno bi bilo da izabere mirovinu samo iz prvog stupa, a ne kombiniranu mirovinu. Sjetimo se da u slučaju da stvari ostanu ovakve kakve jesu, bez predložene reforme, u našem hipotetskom slučaju nije potpuno jasno je li bolje izabrati kombiniranu mirovinu ili mirovinu samo iz prvog stupa. Dakle, promjena koja određuje isplatu prijevremene mirovine bez umanjavanja nakon 70. godine starosti povećala je privlačnost mirovine samo iz prvog stupa, odnosno kombiniranu mirovinu učinila je manje privlačnom.

Iz ovog primjera vidimo kako je političkom odlukom moguće propisati ukidanje umanjavanja mirovine iz prvog stupa zbog prijevremenog umirovljenja. Nasuprot tome, drugi stup si ne može priuštiti ukidanje umanjavanja mirovine sa 70 godina jer nema financijskih sredstva za takvu isplatu. Odnosno, i u drugom se stupu može to učiniti pod uvjetom da se onda u prvih 10 godina izrazito snažno poveća faktor umanjavanja mirovine, negdje na tragu prethodno prikazanih procjena. Ili će se morati smanjiti mirovine onih koji odlaze u mirovinu sa 65 i više godina. A jedno i drugo se čini kao neopravdana promjena. Čisti aktuarski neutralni izračun kod kojeg umanjavanje mirovine ovisi o trenutnoj dobi i očekivanom trajanju života čini se kao najbolje rješenje. I to ne samo za mirovine iz drugog mirovinskog stupa, već jednako tako i za mirovine iz prvog stupa.^{viii}

Subvencija prijevremenih mirovina postoji i kod isplate kombiniranih mirovina, ali se sada subvencija odnosi samo na osnovnu mirovinu, odnosno na dio mirovine koji se isplaćuje iz prvog stupa. A kako je osnovna mirovina kod kombinirane isplate manja od mirovine koja se isplaćuje u cijelosti iz prvog stupa, ta je subvencija iz proračuna i/ili od strane redovnih starosnih umirovljenika manja kod kombinirane isplate. U promatranom slučaju osoba A i B, a prije primjene predložene reforme, subvencija je procijenjena na približno 9 tisuća eura tijekom cijelog razdoblja isplate mirovine (tablica D2.), za razliku od slučaja izbora mirovine samo iz prvog stupa kada je ona procijenjena na 10,5 tisuća eura. U slučaju provedbe reforme, subvencija kod izbora mirovine samo iz prvog stupa iznosi 22,6 tisuća eura, a u slučaju izbora kombinirane mirovine 19,4 tisuće eura. Izbor kombinirane mirovine od strane prijevremenih umirovljenika donio bi uštede u državnom proračunu u pogledu tekućih isplata tijekom cijelog razdoblja isplate mirovina.

Zaključak

Ukidanje umanjnja mirovine s navršenih 70 godina za umirovljenike koji su se odlučili za odlazak u prijevremenu mirovinu korak je u krivom smjeru. Izaziva dodatne fiskalne troškove i ohrabruje raniji izlazak s tržišta rada.

U objašnjenjima razloga uvođenja ove promjene navodi se potreba povećanja stupnja adekvatnosti mirovina. Istina je da svako povećanje mirovina povećava njihovu prosječnu adekvatnost. No, sredstva za financiranje ove promjene mogla bi se iskoristiti za druge mjere koje bi imale povoljnije učinke na motivaciju za rad i bile, recimo to tako, poštenije. Na primjer, moguće je povećati stopu dodatka na mirovinu. To bi utjecalo na povećanje svih mirovina ostvarenih nakon mirovinske reforme 1998. godine, a koje su ionako niže nego mirovine ostvarene prije toga. Mogao bi se povećati godišnji dodatak na mirovinu u odnosu na početne prijedloge. No, taj bi godišnji dodatak bilo poželjno odrediti uz primjenu polaznog faktora zbog potpuno istih argumenta zbog kojih postoji umanjnje prijevremenih mirovina.

Predložena mjera ukidanja umanjnja prijevremene mirovine sa 70 godina povećava fiskalne troškove i smanjuje poticaje za rad. Racionalan, financijski pismen budući umirovljenik koji želi osloboditi svoje vrijeme za druge aktivnosti prepoznat će situaciju u kojoj mu je povoljno otići u prijevremenu mirovinu, možda skraćeno raditi uz mirovinu još neko vrijeme kako bi kompenzirao umanjnje, a temeljem tog rada čak i tražiti novi izračun mirovine i čekati 70. godinu kada će dobiti istu mirovinu kao da je imao 65 godina u trenutku umirovljenja.

Predložena mjera jača poticaje da se izabere mirovina samo iz prvog stupa. Iako deklarativno, nositelji ekonomske politike često ističu da žele ojačati drugi mirovinski stup, a ova mjera čini upravo suprotno. Drugi stup će možda jednog dana ostvariti prinose dovoljne da kompenzira ovakvo favoriziranje prvog stupa. No, tada treba očekivati i druge mjere kojima će se ponovno favorizirati izbor mirovine samo iz prvog stupa. Na primjer, već i sadašnjim prijedlozima izmjena zakona imamo još jedan slučaj posrednog favoriziranja izbora mirovine samo iz prvog stupa. Tako će predloženo povećanje iznosa najniže mirovine po godini staža utjecati na to da će biti sve više primatelja najniže mirovine, a primateljima najniže mirovine povoljnije je izabrati mirovinu samo iz prvog stupa. Udio primatelja najniže mirovine među novim starosnim umirovljenicima mogao bi u slučaju implementacije predloženog povećanja doseći 45%, možda i više.

Smatram nepotrebno i neprihvatljivim da dodatne troškove za isplatu prijevremenih mirovina koje će izazvati primjena ove mjere snose svi građani i umirovljenici koji su kasnije otišli u mirovinu. Stoga predlažem da se odustane od ovog prijedloga. Isto tako, kako bi se izbjeglo subvencioniranje prijevremenih mirovina koje već sada postoji u sustavu, potrebno je mjesečno umanjnje podići sa sadašnjih 0,2% na 0,3%. Na taj bi se način postigla aktuarska neutralnost sudeći prema prethodno navedenim procjenama. Aktuari mogu ponuditi svoje izračune koji će biti precizniji, ali teško da mogu biti bitno različiti. Osim toga, ako se doista želi destimulirati prijevremeno umirovljenje, stopa umanjnja trebala bi biti i nešto veća.

Istodobno, u skladu s demografskim kretanjima koja pokazuju da živimo sve duže te da ćemo se sve češće susretati s manjkom radne snage, mogla bi se po uzoru na druge zemlje ograničiti mogućnost prijevremene mirovine na najranije tri godine prije zakonske dobi. Ovi se prijedlozi mogu činiti prestrogima, nepotrebno ili neprilagođenima hrvatskoj situaciji, ali to je smjer kojim je poželjno krenuti, prije ili kasnije, zbog pritiska demografskih kretanja.

Treba napomenuti da je jednom uvedeno pravo, poput ukidanja umanjenja prijevremene starosne mirovine sa 70 godina, jako teško kasnije ukinuti ili ublažiti. Štoviše, u budućnosti se može očekivati samo dodatno jačanje ovakvog prava. Logično je postaviti pitanje zašto se umanjenje ukida sa 70 godina. Zašto se ono ne bi ukinulo dostizanjem zakonske dobi za umirovljenje, odnosno sa 65 godina? Ili zašto ga općenito ne bismo ukinuli? U čemu je razlika? Ako aktuarska neutralnost nije relevantna za donošenje odluke o umanjenju mirovine u slučaju prijevremenog umirovljenja, onda ključni faktor za donošenje odluke postaje tolerancija fiskalnih troškova. Subvencija, odnosno trošak, pokriva se iz državnog proračuna, a svijest da državni proračun punimo svi mi i da je to naš novac vrlo je slaba. Stoga se čini da nema ozbiljnih prepreka da buduće modifikacije u mirovinskom sustavu idu u smjeru potpunog ukidanja umanjenja prijevremenih mirovina, čime će se dodatno nagraditi prijevremeni umirovljenici uz obrazloženje da se to provodi radi povećanja ukupne adekvatnosti mirovina. To je istina, time se povećava adekvatnost mirovina, ali bi se ona mogla i trebala povećati na druge načine i u korist širih skupina umirovljenika.

DODATAK

Tablica D1. Projekcija ukupnih očekivanih isplata za mirovinu kod prijevremene starosne mirovine i starosne mirovine u zakonskoj dobi – MIROVINA SAMO IZ PRVOG STUPA

	Dob pri umirovljenju (godine)	Mirovinski staž (godine)	Omjer individualne i prosječne plaće u HR	Iznos mjesečne mirovine (€)		Ukupne očekivane isplate tijekom razdoblja korištenja mirovine (€)*
				do 70. godine	nakon 70. godine	
Sadašnje stanje						
Starosna mirovina u zakonskoj dobi – osoba A	65	40	1,00	690	690	149.040
Prijevremena starosna mirovina – osoba B	60	40	1,00	607	607	159.520
Uz primjenu prijedloga o ukidanju umanjena prijevremene mirovine u dobi od 70 godina						
Starosna mirovina u zakonskoj dobi – osoba A	65	40	1,00	690	690	149.040
Prijevremena starosna mirovina – osoba B	60	40	1,00	607	690	171.672

Napomena: * Izračunato uz primjenu demografskih projekcija za Hrvatsku (Eurostat, demo_mlifetable; pristupljeno 15. ožujka 2025.). Pretpostavlja se statičan sustav bez inflacije i rasta plaća, a novčani tokovi nisu diskontirani.

Tablica D2. Projekcija ukupnih očekivanih isplata za mirovinu kod prijevremene starosne mirovine i starosne mirovine u zakonskoj dobi – OSNOVNA MIROVINA IZ PRVOG STUPA KOJA SE ISPLAĆUJE U SLUČAJU IZBORA KOMBINIRANE MIROVINE

	Dob pri umirovljenju (godine)	Mirovinski staž (godine)	Omjer individualne i prosječne plaće u HR	Iznos mjesečne mirovine (€)		Ukupne očekivane isplate tijekom razdoblja korištenja mirovine (€)*
				do 70. godine	nakon 70. godine	
Sadašnje stanje						
Starosna mirovina u zakonskoj dobi – osoba A	65	40	1,00	590	590	127.440
Prijevremena starosna mirovina – osoba B	60	40	1,00	519	519	136.393
Uz primjenu prijedloga o ukidanju umanjena prijevremene mirovine u dobi od 70 godina						
Starosna mirovina u zakonskoj dobi – osoba A	65	40	1,00	590	590	127.440
Prijevremena starosna mirovina – osoba B	60	40	1,00	519	590	146.789

Napomena: * Izračunato uz primjenu demografskih projekcija za Hrvatsku (Eurostat, demo_mlifetable; pristupljeno 15. ožujka 2025.). Pretpostavlja se statičan sustav bez inflacije i rasta plaća, a novčani tokovi nisu diskontirani.

Tablica D3. Projekcija mjesečnih iznosa mirovine za prijevremenu starosnu mirovinu i starosnu mirovinu u zakonskoj dobi u slučaju umirovljenja početkom 2025. godine

	Mirovina samo iz prvog stupa (€)		Kombinirana mirovina (€) (osnovna mirovina iz prvog stupa plus mirovina iz drugog stupa)				
			Ukupno		Osnovna mirovina		Mirovina iz drugog stupa
	do 70. godine	nakon 70. godine	do 70. godine	nakon 70. godine	do 70. godine	nakon 70. godine	
Sadašnje stanje							
Starosna mirovina u zakonskoj dobi – osoba A	690		696		590		106
Prijevremena starosna mirovina – osoba B	607		609		519		90
Uz primjenu prijedloga o ukidanju umanjenja prijevremene mirovine u dobi od 70 godina							
Starosna mirovina u zakonskoj dobi – osoba A	690	690	696	696	590	590	106
Prijevremena starosna mirovina – osoba B	607	690	609	680	519	590	90

Napomene: Osoba A ide u starosnu mirovinu sa 65 godina i 40 godina staža, a osoba B sa 60 godina i 40 godina staža, obje osobe su tijekom radnog vijeka primale plaću na razini prosječne plaće u Hrvatskoj. Projicirani iznosi se odnose na muškarce. Procijenjeni iznos mirovinske štednje pri umirovljenju početkom 2025. godine za osobu A i za osobu B je 26.188 eura. Pretpostavlja se statičan sustav bez inflacije i rasta plaća, odnosno bez usklađivanja (indeksiranja) mirovina.

Ovaj je rad nastao u sklopu projekta „Tržište rada i društveno blagostanje u uvjetima starenja stanovništva“ financiranog sredstvima iz Nacionalnog plana oporavka i otpornosti 2021.-2026. - NextGenerationEU.

Izneseni stavovi i mišljenja samo su autorova i ne odražavaju nužno službena stajališta Europske unije ili Europske komisije. Ni Europska unija ni Europska komisija ne mogu se smatrati odgovornima za njih.

Financira
Europska unija
NextGenerationEU

ⁱ Eurostat: Life table by age and sex ([demo_mlifetable](#), pristupljeno 15. ožujka 2025.).

ⁱⁱ Za procjenu potrebne subvencije u slučaju starosne mirovine za dugogodišnje osiguranike, možemo razmotriti dvije hipotetske osobe, C i D. Osoba C ide u starosnu mirovinu sa 65 godina starosti, 41 godinom staža i uz prosječnu hrvatsku plaću tijekom radnog vijeka, dok osoba D odlazi u mirovinu kao dugogodišnji osiguranik sa 60 godina starosti i 41 godinom staža i prosječnom plaćom. Radi jednostavnosti pretpostavimo da se radi o muškarcima. Za osobu D zakon kaže da koristi starosnu mirovinu za

dugogodišnjeg osiguranika i na nju se ne primjenjuje umanjeno, odnosno polazni faktor je u ovom slučaju jednak 1. Dakle, takva mirovina niti u svom nazivu nema oznaku da je prijevremena, a u službenim se statistikama vodi kao (redovna) starosna mirovina. U našem primjeru, i osoba C i osoba D koje se umirovljuju početkom 2025. imat će istu mjesečnu mirovinu koja će iznositi 707 eura. No, ukupni očekivani iznos mirovine koju će primiti osoba C tijekom razdoblja korištenja mirovine je 152,7 tisuća eura, a osoba D 185,8 tisuća eura. Razlika, odnosno subvencija za osobu D kao dugogodišnjeg osiguranika od strane drugih umirovljenika i/ili građana sada iznosi 33,1 tisuću eura. Vrijedi primijetiti da u ovom slučaju osoba D ima isti broj godina mirovinskog staža kao i osoba C, ali se ne tretira kao dugogodišnji osiguranik samo zato što je ispunila uvjete za stjecanje starosne mirovine. Poseban tretman dugogodišnjih osiguranika postoji u još nekoliko zemalja EU-a, ali su uvjeti za ostvarivanje puno stroži. U Njemačkoj je uvjet najmanje 63 godine starosti i 45 godina staža, [pri čemu se razmišljalo o ukidanju ove opcije jer „je zbog demografskih promjena i manjka radne snage potrebno raditi dulje“](#).

ⁱⁱⁱ Ovaj je rezultat dobiven kao: $(10 \text{ godina} * 12 \text{ mjeseci} * 607 \text{ eura} * \text{vjerojatnost } 86,7\%) + (6 \text{ godina} * 12 \text{ mjeseci} * 607 \text{ eura} * \text{vjerojatnost } 13,3\%) = 68.975 \text{ eura}$.

^{iv} To je dobiveno kao: $14,3 \text{ godina} * 12 \text{ mjeseci} * 690 \text{ eura} * 86,7\% = 102.697 \text{ eura}$.

^v To je dobiveno kao: $(10 \text{ godina} * 12 \text{ mjeseci} * 408 \text{ eura} * \text{vjerojatnost } 86,7\%) + (6 \text{ godina} * 12 \text{ mjeseci} * 408 \text{ eura} * \text{vjerojatnost } 13,3\%) = 46.342 \text{ eura}$.

^{vi} Vrijedi zapaziti da se umanjenoj mirovine iz drugog stupa svakako želi postići aktuarska neutralnost, odnosno nastoji se izjednačiti ukupan iznos mirovine koji će se primiti tijekom razdoblja korištenja mirovine, bilo da se odlazi u mirovinu u dobi od 60, bilo u dobi od 65 godina, te da taj iznos mora biti pokriven mirovinskom štednjom koja se prenosi u isplatnu fazu. Tu aktuarsku neutralnost možemo ilustrirati na našem primjeru uz pretpostavku da aktuarske tablice pokazuju očekivano trajanje života 3 godine duže nego što to pokazuju demografske tablice. Sa 65 godina, u tom se slučaju očekuje još 21 godina života, odnosno 252 mjesečne isplate mirovine od 106 eura. Sa 60 godina, očekuje se 24,9 godina ili 299 mjeseci isplate mirovine od 90 eura. U oba slučaja, i kod umirovljenja sa 60 godina i kod umirovljenja sa 65 godina ukupan očekivani iznos isplata bi bio 26,7 tisuća eura. A to je praktički jednako uštedenom iznosu od 26,2 tisuće eura. Ovo je samo jednostavna ilustracija aktuarske neutralnosti koja se primjenjuje kod isplata mirovina iz drugog mirovinskog stupa pripremljena uz puno pretpostavki. Bolje i preciznije izračune prepustit ćemo stručnjacima.

^{vii} Tako se navedeno umanjeno od 15,4% u odnosu na umirovljenje sa 65 godina jednako primjenjuje na osobu koja je tek navršila 60 godina u trenutku isplate prve mirovine kao i na osobu staru 60 godina i 11 mjeseci. Zbog toga se umanjeno po mjesecu ranijeg umirovljenja u odnosu na osobu koja odlazi u mirovinu u zakonskoj dobi (čim navršši 65 godina) zapravo kreće od 0,257% do 0,314% (15,4% podijeljeno sa 60 mjeseci, odnosno podijeljeno sa 49 mjeseci ranijeg umirovljenja). Tako da je odstupanje aktuarski neutralnog umanjeno između službenih aktuarskih izračuna korištenih kod isplata mirovina iz drugog stupa i procjene na temelju demografskih tablica koja je prikazana u ovom tekstu zapravo vrlo malo.

^{viii} Treba naglasiti da procjene koje smo ovdje prikazali NE odgovaraju na pitanje je li bolje otići u prijevremenu mirovinu s prvim uvjetima ili nastaviti raditi. Na primjer, je li bolje otići u mirovinu sa 60 godina starosti i 35 godina staža ili ostati raditi još pet godina pa tek onda ići u mirovinu. Jer u slučaju odluke da se ostane raditi, osim što se time povećava dob odlaska u mirovinu na 65 godina i izbjegava umanjenoj mirovine zbog prijevremenog umirovljenja, ostvarit će se i duži mirovinski staž (40 godina) i on će tada donijeti veću mirovinu po osnovi dužeg staža. Očekivane razlike u mirovini u ovisnosti o stažu i plaćama, u općenitom slučaju ili temeljene na vašim individualnim podacima, možete pogledati na REGOS-ovom portalu mojamirovina.hr.